

244011

Universitatea românească
a
Daciei Superioare

— Cu prilejul împlinirii
a 5 ani de activitate —

BCU Cluj / Central **D**Eversity Library Cluj

O N I S I F O R G H I B U

Tipografia „Viața“, Cluj, Strada Regina Maria No. 36

Halatului Iosif Popovici prof. un.
Donațiunea 482

prof. Iosif Popovici
Universitatea românească

a

Daciei Superioare

Cu prilejul împlinirii
a 5 ani de activitate

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DE

ONISIFOR GHIBU

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201401381

1924

Tipografia „Viața“, Cluj.

I.

În ziua de 12 Maiu a. c. s'au împlinit 5 ani de când, prin voința puterilor mai presus de noi, universitatea ungurească „Francisc Iosif“ din Cluj a încetat, luându-i locul actuala universitatea românească.

Inițierea unei universități ungurești în Ardealul românesc la 1872 fusese o adevărată violentare a populației majoritare și autohtone a acestei țări, care decenii de-a rândul luptase pentru universitate în conformitate cu nevoile sufletești ale ei, iar nu pentru crearea unui instrument de maghiarizare în mâna guvernului șovinist dela Budapesta.

Încetarea universității ungurești n'a fost numai o necesitate istorică, ci și un act de dreptate imanentă a istoriei, din primul moment al unirii Ardealului cu celelalte provincii românești.

Preluarea ei n'a fost o „răpire“, cum au afirmat ungunii în străinătate, ci a fost pur și simplu o restaurare a elementului băștinaș în drepturile sale, cari îi fuseseră uzurpate de puterea de stat la 1872.

În adevăr, poporul românesc din Transilvania și-a dat seama din prima clipă a redeşeptării naționale, că are dreptul la un așezământ superior de cultură, care să-i facă posibilă ridicarea din „somnul cel de moarte“ la care îl adânciră „barbarii de tirani“ timp de aproape 1000 de ani. Încă în memorabila adunare dela Blaj, ținută la 3/15 Maiu 1848, el ceru printre altele și „înființarea unei universități naționale românești și dotarea acesteia din tezaurul statului.“ În propunerile sale de împăcare cu Românii, L. Kossuth le punea în vedere acestora că „se va înființa pentru dânșii o facultate teologică separată“ chiar în cadrul universității din Budapesta.

Cu doi ani mai târziu, primul sinod al bisericii ortodoxe ardelenene, ținut sub conducerea lui Șaguna, enunță următoarele: „Totodată cutează soborul acesta a ruga pe Majestatea Sa ca, cu

prilejul organizării școalelor în Ardeal, să se indure a avea părintească privire la numărul cel mare al populației române și a înființa pentru români școale reale, gimnaziale, academice și o *universitate*, în care privință până acum din partea guvernului celui vechiu nu numai nu s'a făcut nimic, ci încă și râvna poporului pentru ridicarea școalelor prin toate mijloacele o au împiedecat, ba încă și moșiile comunităților noastre, din care se susțineau școalele, au lăsat a ni se răpi de alte confesiuni religioase".¹

În epoca absolutismului României ardeleni au cerut necontenit învățământ superior în limba națională. Astfel conferința națională ținută la 1861 în Sibiu s'a pronunțat pentru ridicarea unei facultăți juridice române, ca cea mai urgentă și supremă necesitate, iar conferința din 1863 ceru „înființarea unei universități paritetice din mijloacele statului pentru țara întreagă”.²

¹ Actele Soborului Bisericii ortodoxe răsăritene din Ardeal din anul 1850, pag. 46.

² T. V. Păcățianu: Cartea de Aur. vol. II. p. 777.

Lupta Românilor pentru crearea, din mijloacele statului, a unui învățământ superior românesc, părea a ajunge în curând să fie încununată de succes. Ziarul sibiian *Hermannstädter Zeitung*, publica la 25 August 1863 următoarea telegramă din Sibiu: „Allgemeine Korrespondenz“ află că Majestatea Sa Împăratul, prin prea înalta rezoluțiune, prin care se încuviințează ridicarea unei academii de drepturi la Cluj, totodată s'a îndurat a concede ca să se facă pregătirile pentru ridicarea unei universități paritetice în Sibiiu, și proiectele corespunzătoare pentru transformarea academiei de acolo în astfel de universitate să se aștearnă Majestății Sale; în urmă ca docenților dela academia de drepturi din Sibiiu și din Cluj, cari sunt gata a ținea unele colegii și în limba română, trebuie să li se încuviințeze renumerațiuni de 200 până la 250 fl.“³

Dacă înființarea unei universități ardelenene paritetice (bilingue, germană și română) a rămas baltă, cauza trebuie

³ Amicul Școalei, Sibiiu, 1863, pag. 260.

căutată în încăpăținarea Sașilor, cari voiau cu orice preț ca acea universitate să se facă în Sibiiul lor, în vreme ce Românii militau pentru capitala firească a Transilvaniei, pentru Cluj. Profitând de această neînțelegere, ministrul de culte austriac Thun, declară că statul nu poate să facă câte o universitate pentru toate naționalitățile, și astfel lucrul se amână din an în an până ce prin unirea Transilvaniei cu Ungaria, Viena nu mai avu aici un cuvânt în chestiunile Ungariei.

După Transacțiune, la 1868, deputații naționaliști din Camera ungară, în proiectul redactat de ei privitor la „regularea și asigurarea naționalităților regnicolare și a limbilor ior în Ungaria“ cereau în fond acelaș lucru. Ei ziceau anume: „La universitatea țării se crează pe seama naționalităților regnicolare, pe lângă catedrele de limbă și literatură, încă și catedre pentru predarea în limba națională a legilor patriei concesă fiind totodată docentura și pentru alte ramuri în aceleași limbi și facerea examenelor în oricare limbă de propunere. Acelaș lucru se dispune cu privire la academiile regnicolare de

drept, dar numai cu privire la naționalitățile bine reprezentate în respectivele părți ale țării. La școlile existente, medii, superioase de stat, ori institute de învățământ, cu ținerea în vedere a elementelor naționale reprezentate în măsură mare în ele, se va introduce ca limbă de propunere limba acelei populațiuni, în sânul căreia ele sunt ridicate, iar în sânul acelor națiuni regnicolare, cari sunt lipsite de astfel de institute, ele sunt a se ridica în număr corespunzător din puterile țării ori, amăsurat împrejurărilor, din puterile statului“.¹

Trebuie să amintim că primii ani după transacțiune, pe timpul ministeriatului baronului Iosif Eötvös, ideea unei universități în capitala Transilvaniei nu se prezintă nici de cum în forma ungurească. Eötvös preconiza pentru Cluj înființarea unei universități pe baza principiului libertății complete a învățământului. Proiectul de lege în acest sens el l-a și înaintat la 7 Aprilie 1870 parlamentului, dar boa-

¹ T. V. Păcățianu, Cartea de aur, v. IV, p. 461.

la de care fu cuprins și care la 2 Februarie 1871 l-a dus în mormânt, a împiedecat traducerea în lege a proiectului. Sub al doilea urmaș al lui Eötvös la ministerul cultelor și instrucției publice, și anume sub Aug. Trefort chestiunea universității clujene a luat o altă direcție de cât cea de până aci, ceea ce nu împiedecă însă pe Români să stărue din toate puterile pentru traducerea în faptă a principiului stabilit odată că, adecă, limba majorității populației Transilvaniei să fie paritetică la noua universitate. Astfel, comitetul conferinței naționale ținută la Sibiu în zilele de 5—6 Maiu 1872 enunță că „cel puțin la universitatea din Cluj, ce se ridică în mijlocul românilor, limba acestora să fie acolo paritetică cu cea maghiară”.⁶ Tot astfel se cerea în *Memorialul dela Blaj* înaintat împăratului la 1872: „Aplica-

⁶ Cauza română la 1872. Ca expunere de principii date publicului român spre a le folosi și a se orienta la stabilirea unei programe naționale de comitetul conferinței naționale sibiene dir 5—6 Maiu 1872. Sibiu, 1872, Cap. XLIX.

rea bărbaților de naționalitate română la universitatea din Cluj, în număr paritetic, și decretarea limbii române de limbă paritetică în propunerea studiilor și științelor la aceeași universitate”.⁷ Și tot în același sens lucra și „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român”: la 2 Ianuarie 1872 Comitetul Central al acesteia interveni la guvern printr'un memoriu, cerând ca la universitatea din Cluj „să se ridice catedre paritetice pentru propunerea studiilor și în limba română”.⁸

Deasemenea întreaga presă românească milita energic pentru această idee, a cărei realizare guvernul dela Budpesta o făgăduise la început.

Dar, când fu la adică, toate speranțele se dovediră zadarnice. Românii, cari de dragul unei înțelegeri se mulțumiră în locul unei universități naționale, cum ceruseră la 1848, cu o universitate paritetică, fură pur și simplu

⁷ Eugen Brote: Chestiunea română, p. 172.

⁸ Cf. Revista *Transilvania* din Sibiu 1872 p. 54.

sacrificați. În Noembrie 1872 *universitatea din Cluj*, care la început avea să fie pur românească, apoi germano-română și în fine maghiaro-română, se deschise ca universitate pur unghurească! Limba românească fu reprezentată în acest înalt învățământ dela 1885 și până la 1919 de renegatul Moldovan Gergely, redactorul revistei *Hungaria*.

Câtă depărtare dela speranța de a vedea limba română ca limbă paralelă la universitatea din Budapesta și până la revista *Hungaria* a profesorului de românește dela universitatea din capitala Ardealului românesc!

Inițierea în acest chip a universității din Cluj nu era astfel decât o uzurpare a drepturilor pentru cari românii luptaseră decenii de-a rândul și cari în formă teoretică li se și recunoscuse de potentăți.

Ce era mai firesc decât ca, la 1919, când Dreptatea istorică a adus Ardealul în alvia lui normală, sila să înceze și universitatea din Cluj să devie ceea ce trebuia să fie dela început: o instituție de cultură pentru nația autohtonă a acestei țări?

II.

Cine ar mai fi putut pretinde ca Românii, cari suferiră aproape o jumătate de secol apăsarea exercitată de cultura superioară ungurească, să suporte și mai departe de bună voie această povară împotriva careia ei au protestat chiar și în cele mai grele vremuri de suferințe naționale? De aceea strădanii ungușilor, cari încercară totul pentru a stârni simpatia streinătății în favorul lor pe tema „izgonirii“ lor din Alma mater dela Cluj, n'aură nici un rezultat și la câteva luni după încetarea universității ungurești, întreaga lume cultă, europeană și americană, cu excepția Germaniei, Ungariei, Turciei și Bulgariei, a participat, prin delegați oficiali sau prin adrese scrise, la strălucitele serbări de inaugurare a universității românești, cari au avut loc la 1—2 Februarie 1920. Cuvântările rostite cu acel prilej de miniștrii țărilor aliate și neutre: Statele Unite americane, Franța, Anglia, Italia, Spania, Olanda, Polonia, Cehoslovacia și Grecia, în prezenta Familiei noastre Regale, precum și adresele de bune urări ale universităților din New-York,

Washington, Chicago, Michigan, Oxford, Cambridge, Glasgow, Bristol, Manchester, Nashville, Sheffield, Durham, Leeds, Paris, Lyon, Strasburg, Nancy, Dijon, Bordeaux, Toulouse, Liège, Besancon, Grenoble, Clermont, Poitiers, Roma, Neapole, Pisa, Pavia, Ferrara, Torino, Catania, Modena, Sassari, Macerata, Cagliari, Camerino, Bruxelles, Louvain, Gand, Geneva, Lausanne, Berna, Neuchâtel, Gronningen, Stockholm, Göteborg, Atena, Liubliana, Bratislava, Varșovia, Cracovia și Lemberg,¹ au fost o dovadă că întreaga umanitate se bucură de mântuirea Ardealului din robia habsburgică și de ajungerea lui la libertatea atât de necesară progresului național și general omenesc. Biruința repurtată pe deoparte. pe de alta recunoașterea plină de dragoste a întregii lumi, ni-a servit ca o splendidă satisfacție pentru toate suferințele îndurate veacuri de-a rândul și ne-a mângâiat pentru ră-

¹ Serbările pentru inaugurarea Universității din Cluj, 1920 (Vezi și ediția franceză: Fetes de l'inauguration de l'Université de Cluj), Cluj, 1920, 170 pag.

mânerea noastră atât de în urmă în cultură. Sub farmecul binefăcător al acestui mare act de dreptate am uitat cât de departe am fi putut ajunge noi dela 1861 incoace, decând se proiectase înființarea universității germano-române la Cluj și ce servicii am fi putut aduce omenirii întregi prin munca noastră științifică.

III.

In adevăr, unde am fi astăzi dacă începând cu anii 60—70 Ungurii nu s'ar fi pus de-acurmezișul năzuințelor noastre de a avea un învățământ superior românesc? După 1860 și până la 1872, când s'a deschis universitatea ungurească din Cluj, noi am fi fost în stare să înființăm o universitate în condiții mai bune decât ungurii. Ardealul avea o întreagă pleiadă de oameni de știință, cari însă din cauza sistemului politic de aici nu găseau teren de muncă și de afirmare, ci trebuiau să treacă munții spre Principatele Române. Incepând cu George Lazăr, cei mai de seamă tineri învățați ardeleni au trebuit să plece în țară. Așa a plecat: Florian Aron, P. M. Câm-

peanu, Ion Maiorescu, D. Bojânca, Eutimie Murgu, Nifon Bălăşescu, Dionisie Romano, Al. Treboniu Laurian, S. Bărnăuţiu, Al. Papiu Ilarian, Ştefan Miclea, Ştefan Emilian, Petru Suci, Iosif Ho-doş, Dionisie Marţian, Aron şi Nicolae Densuşianu, V. Maniu şi mulţi alţii cari ar fi putut ocupa cu cinste o catedră universitară în ţara lor, şi dintre cari unii au fost numiţi profesorii la cele două universităţi din România (Universitatea din Iaşi a avut la întemeierea ei (1860) cinci profesori ardeleni din 11. Afară de aceştia, Ardealul mai avea un număr frumos de oameni învăţaţi cari ar fi făcut onoare oricărei universităţi. G. Bariţiu, I. M. Moldovean, T. Cipariu, Gavril Muntean, dr. I. Mesotă, dr. P. Vasici, Nicolae şi Ioan Popea, Gr. Silaşi, Iacob Mureşan, Vincentiu Babeş, Ion şi Ilarion Puşcariu, dr. I. Lăpădatu, I. Popescu, N. Cristea, P. Cosma, Fl. Porcius, N. Teclu, Al. Mocioni ş. a. erau toţi oameni cari s'ar fi putut măsura în orice moment cu istoricii, filologii, filosofii, economiştii şi juriştii unguri, dacă li s'ar fi dat posibilitatea.

De asemenea nu lipseau nici elevii

români. În epoca absolutismului se pornise un așa de puternic curent spre lumină în sânul poporului nostru, încât nu cred să se mai găsească un caz analog în isteria altor popare. Prin liceele „catolice“ ale Transilvaniei majoritatea elevilor erau români, fii de țărani.²

Astfel, d. e. în Sibiiu, între anii 1854-1870 numărul elevilor români era de 50—70% din totalul populației școlare, la Cluj între anii 1852—58 ei trec peste 50% și numărul lor trecea chiar și la 1871 de 200, la Tg. Muraș chiar, el atingea în acea epocă cifra de 40%, la Șimleu ei trec de 50%, la Brașov, până la 1850, când se deschide liceul românesc, numărul elevilor români de asemenea trece de 50%, la Lugoj, în 1860—67 el se urcă chiar la 70%. În liceul din Arad numărul elevilor români între anii 1853—69 este în permanență mai mare de 100, iar la Oradea-Mare erau în anul 1869—70 nu mai puțin de 199 români.

² O. Ghibu: Catolicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a Statului român, Cluj 1924, p. 154 ș. u.

După 1870, pe urma sistemului de presiune politică, economică și culturală, avântul spre cultură al Românilor fu frânt. An de an numărul românilor doritori de carte era într'o scădere vertiginoasă, care prevestea un adevărat dezastru. În cursul războiului mondial spectrul acestuia se arătase mai presus de orice îndoială. Prin liceele ungurești abia dacă mai întâlneau elevi români. La Universitatea din Cluj d. ex. în semestrul I al anului 1918/19 erau abia 264 studenți români, față de 1373 unguri, 205 sași și 382 evrei. Din județul Făgărașului cu 95% locuitori români erau numai 30 de studenți, în vreme ce din județul Pest-Pilis erau 61. Acest raport este mai elocvent decât orice fel de comentariu. Cât cinism le trebuia profesorilor dela Universitatea din Cluj pentruca, după ce ni-au distrus tot ce au putut, să mai poată afirma la 1918, într'un memoriu adresat întregii lumi, că „acele aspirații naționale, cari după detașarea Transilvaniei dela corpul statului ungar, caută să cheme la viață aici în Transilvania un stat românesc. sunt, din punctul de vedere al desvol-

tării culturale o absurditate, de oarece ele vor să facă din cultura inferioară și primitivă (a Româniilor) stăpâna culturii superioare și diferențiate (a Ungurilor).³

IV.

Cei cinci ani de viață a Universității românești din Cluj au dat cel mai limpede răspuns la toate învinuțiile ungurești. Activitatea acestor cinci ani este o carte deschisă pentru oricine, și această carte face onoare neamului nostru înaintea lumii întregi.

Universitatea românească a Daciei Superioare s'a organizat în timp de mai puțin de o jumătate de an în mod așa de solid, încât criza destul de acută prin care a trecut întreaga Europă în ultimii cinci ani și care a lovit și continuă să lovească încă în toate manifestațiile vieții noastre publice și pri-

³ Denkschrift, Den Freunden der Wahrheit und Gerechtigkeit, den Mitgliedern des Friedenskongresses im Interesse der Integrität Ungarns, überreicht von den Professoren der Universität Klausenburg, 1919, p. 35.

vate, n'a fost în stare s'o zdruncine decât foarte puțin. Ca prin minune, catedrele ei au putut fi completate aproape toate cu elemente bune, cari s'au afirmat în general mai bine chiar decât în universitățile cu vechi tradiții. Un dor de muncă, dublat de idealism și de spirit de sacrificiu a mânat pe noii preoți ai științei spre împlinirea datoriei lor, și ea poate sta și după scurtul timp de 5 ani, cu fruntea ridicată în fața tribunalului universal al Științei. Nici o singură clipă nu s'a pierdut fără folos. Universitatea s'a deschis la 1 Octombrie 1919, iar cursurile s'au început regulat la 3 Noembrie (Ungurii le-au început la 1872 abia în ziua de 10 Noembrie). Numărul studenților a fost încă în primul an de 2152 (în ultimul an sub unguri cifra fusese de 2226, iar în primul an, la 1872, ea fu abia de 334, din tre cari numai 17 Români). În locul celor 264 studenți români din anul 1918—19 am avut în anul 1919—20 nu mai puțin de 1433, dintre cari numai 127 dinafară de Transilvania.⁴

⁴ Anuarul Universității din Cluj pe anul 1919—20 p. 15.

Sub raportul organizării, universitatea românească din Cluj nu este o simplă continuare a vechei universități ungurești. Noi n'am schimbat numai firma și limba vechiului așezământ; noi am creat și forme noi pe lângă spiritul larg pe care l'am adus. O serie întreagă de institute și de catedre nouă s'au adăugat la cele existente. Astfel la Facultatea de Filosofie și Litere s'au înființat nouile catedre de limba engleză și italiană, de istoria artelor, de sociologie, de estetică literară, de bizantinologie, de slavistică, de istorie sudest-europeană, de lingvistică, s'au creat apoi institutul de psihologie experimentală, institutul de pedologie și pedagogie experimentală, institutul de fonetică experimentală, institutul de istorie națională și muzeul limbei române. În legătură cu facultatea de științe s'a creat institutul de speologie, unic în lumea întreagă, institutul de geologie și paleontologie, laboratorul de fizică teoretică și aplicată și cele de chimie anorganică și fizicală; s'a instalat noua grădină botanică, s'a început clădirea institutului de fiziolo-

gie ș. a. In cadrul facultății de medicină s'a înființat admirabilul institut de igienă socială, apoi institutul de radiologie, cel de istoria medicinei și cel de biochimie și s'a organizat o clinică specială pentru neurologie.

In ce privește activitatea științifică a profesorilor, ea a întrecut în unele privințe toate așteptările. In cadrul facultății de litere au început să apară publicațiuni științifice, cari au fost apreciate în cei mai elogioși termeni nu numai de critica românească, ci și de cea străină. Astfel a apărut marea publicație filologică *Daco-romania*, sub îngrijirea d-lui Sextil Pușcariu (3 volume) și *Anuarul institutului de istorie a românilor* sub îngrijirea d-lor Al. Lăpădatu și I. Lupaș (2 volume), cuprinzând studii de ale tuturor profesorilor de specialitate. Singură secția filosofică n'a dat până acum o publicație a ei. Profesorii dela științe au mai multe publicații speciale, ca: *Buletinul societății de științe*, acela al *Grădinei Botanice* și al institutului de farmaceutică, precum și *Anuarul institutului de geografie* îngrijit de d. G. Vâlsan. Profesorii dela medicină pu-

blică în anul al V-lea excelenta revista lunară *Clujul Medical* în care s'au tipărit nenumărate contribuții prețioase la știința medicală. Câțiva din profesorii dela această facultate au publicat bune manuale pentru studenți, tot astfel și mai mulți profesori dela facultatea de drept.

În afară de activitatea lor științifică, cei mai mulți profesori și-au îndeplinit datoria lor și față de răspândirea științei în păturile largi ale poporului, scriind la reviste de popularizare și ținând conferințe nu numai în marile orașe ale Transilavinei, ci chiar și prin satele din regiunea Clujului, unde trecutul vitreg a lăsat atâtea urme dureroase.

Activitatea științifică a universității noastre a avut fericirea să fie ajutată și de unii colegi străini cari nu s'au sfiit să se însirue alături de tinerele forțe ale Ardealului și să lucreze mână în mână cu acestea pentru promovarea științei. Astfel au fost contribuțiile d-lor E. de Martonne dela Scrbona, dr. Levaditi dela facultatea de medicină din Paris, H. Focillon și Guyart dela Lyon, precum și ale pro-

fesorilor dela celelalte Universități române: V. Pârvan, D. Pompeiu, George Murgoci, dr. Victor Babeș, dr. George Marinescu, dr. G. Leon, dr. I. Cantacuzino cari au venit în mijlocul nostru pentru a ținea cursuri pentru studenții clujeni.

Oricare judecător obiectiv al vieții și acitivității universității din Cluj va trebui să recunoască că aici s'a făcut în timp de cinci ani mai mult decât s'ar fi așteptat chiar și cei mai mari optimiști.

V.

Scopul acestui articol nu era numai de a comemora o dată însemnată din viața noastră culturală și națională sau de a aduce elogii preocupate universității din Cluj, ci și acela de a fixa în mod obiectiv, în momentul în care Alma Mater dela Cluj împlinește cinci ani de existență, pe lângă tot binele realizat până aci, și lacunele și greșelile, — cari trebuiesc amintite tocmai pentruca ele să poată fi mai ușor înlăturate.

Astfel, organismul intern al universității încă nu este destul de bine înche-

gat. Schimbarea anuală a rectorului și a decanilor s'a dovedit nepriincioasă cel puțin pentru epoca primă din viața acestei instituții nouă. Cu acest sistem nu se poate crea a continuitate în viața universității ca întreg organic și în aceea a singuraticelor facultăți. Din cauza acestor veșnice schimbări nu s'a putut realiza aproape nimic nou în ultimii patru ani, pe terenul organizării universității și al înzăstrării ei cu institutele necesare. Tot ce s'a făcut în această privință s'a făcut aproape numai în primul an, 1919—20. Au rămas neînființate secția normală a seminarului pedagogic, institutul de educație fizică, institutul de pedagogie ș. a.

Însuș învățământul în diferitele facultăți nu s'a putut încă organiza cum trebuie și nu s'au putut crea nici legăturile științifice trebuitoare între singuraticele facultăți.

O altă insuficiență gravă prezintă intrarea profesorilor în politică. Profesorii — deputați, vrând-nevrând își neglijează datoria. Cu timpul ei pot aduce și o înăsprire a relațiilor colegiale și o scădere a autorității în fața studen-

tilor. De asemeni practica avocațială la profesorii dela drept nu este, în general vorbind, spre binele universității. Este regretabil că în urma unificării învățământului superior ardelean cu cel din Vechiul Regat, cele două condiții stabilite de Consiliul Dirigent cu prilejul înființării universității, că adevărații profesorii nu vor putea fi aleși deputați și nu vor putea practica avocatura, au căzut în desuetudine.

Dacă viața științifică a universității este, pe lângă toate lacunele acestea, la un nivel destul de apreciabil, în schimb pentru organizarea vieții studentești și pentru îndrumarea acesteia din punct de vedere social și cultural s'a făcut foarte puțin. Este adevărat că și în acest punct situația se prezintă mai bine decât sub Unguri, întrucât pentru adăpostirea studenților sunt mai multe căminuri de cât înainte. (S'au creat și două căminuri nouă pentru studenți). Numărul ajutoarelor bănești (burse) este destul de mare. Dar viața în aceste căminuri este departe de a fi ceea ce trebuie. Intemeietorii universității n'au voit să facă din aceasta un simplu far de lumină, ci

au vrut ca să „formeze caractere, printr-o educație specială în institute de viață socială universitară și de a da o concepție despre lume, unitară etic-națională“.⁵ Cu organizarea actuală a căminurilor, cari sunt simple hotele de studenți, acest lucru mai important chiar decât pregătirea științifică, este cu neputință de realizat.

Încercarea de a transforma căminurile în colegii s'a izbit de greutatea nebiruite până acum. Amestecul politicei a stricat în acest punct enorm de mult, compromițând o idee dintre cele mai folositoare. Ce e drept Ungurii nu și-au bătut capul cu această problemă căreia numai la Budapesta i-au dat o rezolvire bună prin crearea „Colegiului Eötvös“ și mai în urmă a „Colegiului Apponyi.“ La 1886 ministrul Trefort, pornind dela necesitatea de a crește cât mai bine pe viitorii profesori secundari, hotârî organizarea unui institut special pe seama studenților în litere dela Budapesta. În această ordine de idei ziarul *Pesti Hirlap*

⁵ V. Pârvan: Universitatea națională a Daciei superioare, București 1919.

scria în numărul său dela 6 Mai 1886 următoarele: „Ministrul Trefort stă și astăzi pe punctul de vedere că chestiunea pregătirii profesorilor numai așa se poate regula în mod radical, dacă Seminarului pedagogic i se dă un internat organizat după modelul *Scoalei normale superioare* din Paris și în consecință ministerul lucrează pentru realizarea acestui gând. *Cu privire la universitatea din Cluj nu se intenționează introducerea acestor seminarii.*“ Și fiindcă ungurii n’au făcut un lucru cuminte și pentru Cluj, oamenii interesați în cauză nu și-au pus toată stăruința ca el să se facă acum, și nici n’au protestat când el, realizat odată, a fost distrus de nepricepuți.

*

Incheiând aceste rânduri fac tinerei universități o dublă urare: întâi ca spiritul bun care a animat-o din primele clipe ale existenței ei și până astăzi, să rămăie viu și să sporească din zi în zi și din an în an — și a doua, ca să aibă norocul de a căpăta cât mai curând în fruntea ei un om care, chiar cu riscul de a-și sacrifica o bună parte a preocupărilor lui științifice, să

lucreze, cu vreme și fără vreme, pentru a-i da până în cele mai mici amănunte acea organizare internă care singură garantează eficacitatea silințelor științifice și morale ale profesorilor și studenților și face din ea o cetate vecinic nebiruită a neamului.

Cluj, 12 Maiu 1924.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„ASOCIAȚIUNEA ȘI UNIVERSITATEA DIN CLUJ

Dăm aici, ca document, următoarea adresă trimisă, la 1872, de Comitetul central al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, guvernului unguresc din Budapesta în chestia înființării universității paritetice din Cluj.

Interesant este că această adresă s'a făcut în urma inițiativei adunării generale a despărțământului Cluj, ținută la Milașul mare în zilele de 8 și 9 Octomvrie 1871¹⁾:

*Inalt Ministeriu regesc unguresc de
Culte și Instrucțiune*

Universitatea de stat ce este proiectată a se înființa în Cluj atrage

1°) Vezi revista „Transilvania“ 1872, pag. 54.

asupra-și atențiunea fiecărui fiu și cetățean al patriei, Aceea are să fie un institut de cultură mai înaltă, din ale cărui binefaceri se vor împărtăși toți fii patriei, fără deosebire de naționalitate, prin urmare și fii poporului român. Ca însă atare institut de cultură și științe mai înalte, să poată corespunde în tot respectul nobilei și salutarei sale misiuni, după modesta-ne opinie, la înființarea și organizarea aceluia ar trebui să se ia în dreapta și cuvenita considerațiune și interesele de cultură ale popoarelor din patrie și în special a poporului român, carele face majoritatea locuitorilor din Transilvania. Iar aceste interese de cultură s'ar vedea reprezentate și respectate mai cu demnitate în cazul, când la înființându universitate s'ar propune diversele specialități de științe în limbile uzitate în această țară, căci astfel s'ar da și tinerimei române, ce va acurge la acest focal de cultură din diverse părți, dorita ocaziune de a asculta studiile respective în limba sa,

satisfăcându-se totodată prin aceea și recerînțelor de dezvoltare și perfecționare a limbilor din țară. E un adevăr constat, cumcă cultura științifică se procură cu o înlesnire și cu un temei mai mare în limba maternă, mărturie învederată despre aceasta este istoria culturai tuturor popoarelor.

Din aceste motive, plecat subsemnatul comitet, având deoparte în vedere misiunea și scopul Asociațiunei transilvane, care, conform statutelor sale §§ 1 și 2 este, de a lucra cu toate mijloacele cuviincioase pentru înaintarea culturai în diverse ramuri ale aceleia; de altă parte, considerând și dorințele manifestate din partea inteligenței române în obiectul din chestiune, se simte dator a ruga cu toată căldura pe In. Ministeriu reg. ung. de culte și instrucțiune, ca Inalt acelaș, în proiectul de lege ce-l va aștern Dietei spre pertractare legală, în privința înființândeii universității, să binevoiască a lua în cuvenita considerare și interesele de cultură ale limbei române și

astfel a exopera pe calea legisla-
țiunei, ca la amintitul institut să
se ridice catedre paritetice pentru
propunerea studiilor și în limba
română, ceea ce cu atât ar fi mai
de lipsă, cu cât prin aceea s'ar
satisface unei cereri și dorinți atât
de juste, cât și de fierbinte a Ro-
mânilor, cari încă constituie un fac-
tor nu neconsiderabil în organis-
mul statului.

Altecum, cu cea mai profundă
venerațiune.

Sibiu, în 2 Ianuarie 1872.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Comitetul central al Asociațiunei.

BIBLIOTECA UNIV

1558 23. X. 1929

CLUJ